

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Allitsunk kisedházakat!

Rchamosan haladó korunknak emberbaráti érzelmeit, humanistikus törekvéseit nem lehet eltagadni. S bárha a forrás, melyből ezen érzelmeik föl-
takadnak, nem mindig a legtisztábbak, s a lázas tevékenységgel kifejtett eme törekvéseknek rugói minden gyanut nem épen nélkülöznek: de a czél szép és nemes voltát, melynek elérése szándékoltatik, ignorálnunk, félreismernünk nem lehet, nem szabad. Sőt magunkévá kell azt tennünk s a nemes czélra vezető eszközöket is a netán hozzájuk tapadt salaktól meg kell tisztitanunk, meg kell nemesíteniük.

Ez hivatásunk, ez kötelességünk.

Es ki tagadhatja azt, hogy korunkban a nép nevelésével és az ifjuság oktatásával a kiseddek felkarolása, nemes és hasznos foglalkoztatása s ezer veszélytől való megóvása egyik legfőbb czélja, egyik legnemesebb törekvése az emberiség boldogításán fáradozó nemes lelkeknek? Az egymásután sorban keletkező bölcsődék, gyermek-menhelyek, kiseddóv-dák, gyermek-kertek, egyszóval: *kisedházak* fényes tanubizonyosságok erre nézve.

Nagyon jól tudjuk mi azt, hogy korunknak ezen modern alkotásaihoz, az azokat átlegő szellem tekintetében nagyon sok sér; de hiszen nem azért vagyunk mi a „föld sava“, hogy a magában talán izetlen alkotmányoknak jo izt ne kölcsönözzünk, az azokban található némi rothadt elemeket onnan ki ne üzzük?!

Mi ugyanis úgy véljük, hogy a kornak ural-
kodó szellemétől, mint valamely mumustól megijed-
nünk, a fölött elöitéletesen pálcát törnünk nem szabad; de ellenkezőleg meg kell azt jól ismernünk, s a mi roszt abban találunk az ellen elszántan küzdeni, a jót pedig kiaknázni, érvényesíteni s hasz-
nunkra fordítani kötelességünk.

Ilyen véleményt táplálunk mi az ugynevezett kisedházakkal, kiseddóvokkal szemben is.

S mert így vagyunk meggyőződve; s mert továbbá a tapasztalat arra tanított meg bennünket, hogy a kiseddóvok keresztény alapra fektetve s positiv keresztény szellemben vezetve, megbecsülhetlen jótétemények az emberiségre, magasztos hivatást teljesítenek s egyszóval korszükségetet képeznek: ennél fogva egyik hő óhajunk, hogy ilyen kiseddóvok vagy gyermek menhelyek ne csak a városokban, de minden egyes községben is minél előbb létesíttessenek.

Ezen eszmének lapunk hasábjain való megpendítésével tépelődünk, midőn a derék „Népnevelő“ kath. nevelés oktatásügyi lap legutóbbi számában egy ide vonatkozó igen életre való és kimerítő utasítást tartalmazó cikk jutott kezünkhöz, melyet ime egész terjedelmében, mint saját eszménknek is hű kifejezőjét közzé teszünk:

Fölvilágosító utasítás a kisedházak föllállítására tárgyában.

1. §. Kisedházak alatt értünk oly intézeteket, melyekbe gyermekek 6 éves koruk alatt azon czélból fogadtatnak be, hogy megbízható egyének fölügyelete, többé kevésbé nevelő befolyása, szóval testi lelki gondozása mellett elmullattassanak. A ki meggondolja, mily nagy jótékonyosság és előny az oly szülőre nézve, ki naphosszat vagy családi körén kívül van munkával elfoglalva, vagy családi körében van utalva mindennapi munkája után járni, és tudja, hogy magzatja biztos helyen jó kezekre van bízva, — azt a kisedházak czélszerűségéről nem kell többet meggyőznünk. A mely községben kisedház van, ott a szülő nyugodtan mehet kifelé munkájára, ott zavartalanul végezheti nappali teendőit odahaza, nem lábatlankodik kicsinykéje körülötte, ott eleget tehetnek a nagyobb testvérek iskolabajjárasi kötelességüknek, mert

nem kell otthon kis testvéreiket őrizni, a miben különben sincs sok köszönet; ott magukra hagyott gyermekek nincsenek, kiken és kik által már oly sok bűn és veszedelem történt, hogy alig van ember, ki egyről-másról ne tudna saját tapasztalásából is beszélni. Valóban a kisdedházak fontossága, eltekintve már nevelészet-i értéküktől is igen nagy, hátha utóbbit is latba vesszük, amint okvetlenül kell latba vennünk. Allitsunk tehát kisdedházakat; ne féljünk, a költségek nem olyan nagyok, ha okosan kezdjük; nem is a költségektől függ minden, hanem inkább az erős és kitartó jó akarattól. Különféle nemei vannak a kisdedházaknak, kezdhetjük a legegyszerűbbnél, sőt mai szűk anyagi viszonyainkaál fogva annál kell is megkezdennünk. Ily szempontból kiindulva, a kisdedházak háromféle neméből választhatunk: I. menhely, II. óvoda, III. gyermekkert. A természeti sorrend szempontjából megelőzi a kisdedházak eme 3 nemét a bölcsőde, erről azonban egyelőre nem beszélünk, mivel fölállítására költséges, mi pedig ezen utasításban kiválólag a faluk igényeit tartjuk szem előtt,

2. §. A kisdedházak legegyszerűbb s egyuttal legolcsóbb fölállításai költségeivel járó neme a gyermekmenhelyek. Gyermekmenhelylyel birjon és birhat is legalább minden olyan község, melyben iskola van: nagyobb községek később, ha vagyoni erejük engeli, óvodává, mezővárosok és városok gyermekkertté is fejleszthetik azt ki. Jó lesz egyáltalában a menhelyekkel megkezdni s tegye is minden község „huzafias gondja tárgyává legalább ily menhelyeket fölállítani. E célból létesítsenek a községi előjáróságok mozgalmat, hogy vagy a polgári községnek, vagy a hitfelekezeti községnek képviselői közül, valamint a kisdednevelésért buzgólkodó s azért némi, akár pénz, akár természetbeli áldozatokra is kész jó érzelmű egyénekből legalább minden iskolával bíró községben kisdednevelő bizottság alakuljon, tagjairá legyenek mindenesetre a községi előjárók, a lelkész, a tanító, ha van körorvos helyben, az is, nők is vonhatók be ezen bizottságba, sőt egészen nők által is alakítható, ugy azonban, hogy az ily női bizottság legalább az előbb említettek által készségesen támogattassék és kifelé képviseltesék. Ezen bizottság feladata I. a 6 éven aluli gyermekek számához képest egy vagy két szobáról gondoskodni, talán lesz a lelkész- vagy a jegyzőlakban, talán fölajánl egyik másik gazda ingyen, vagy kevés bértért ily szobát, vagy lehetne folyamodni az uradalomhoz közbirtokossághoz, gyárahhoz, hogy engedjenek át egyet ily nemes czélra; hasonlólag kellene eljárni egy fás, árnyékos tér (kert, udvar, hely) megszerzésében, ami könnyebb lesz, csak jó ivó vízzel bíró földöt kut ne legyen távol. 2. gondoskodandó egy nyájas, a gyermekekhez vonzódd, dalolni, magyarul beszélni, írni is olvasni tudó nőről, aki gyermekekkel egész nap el tud foglalkozni, továbbá 3. egyelőre legalább lóczákról, melyek a gyermekek nagyságához alkalmazottak, szalmapárnákról, és gyékényekről, melyeken a gyermekek nappal alhatnak mosd tálról, szivacsról, kendőről, a kisdedek szórakoztatására szolgáló agyag, homok-, golyócskák-, kockákról,

az értelmet s érzelmet szemlélet utján ébresztő és fejlesztő képekről (ház körüli világból gyermekekkel szé replő vallásos történetekről stb.) gondoskodni kell végre kályháról, természetben szolgáltatandó fűtőről (van elég falu helyen, csak meg kell becsülni), tűzhelyről, hol a gyermekeknek igen csekély befizetésért, vagy természetben bekérendő élelmi czikkekkal egy kis egyszerű déli ebéd (levés befőttel) készíttethetik: ezt elvállalhatnák talán vagy ingyen vagy mérsékelt fizetésért fölváltva is a házak a helységben.

3. §. De az erkölcsi támogatás is igen nagy értékű és hálás köszönettel kell fogadni, hogy ha a pap és tanító is hozzájárul hivatásszerűen — mondjuk csak — a gyermekmenhely céljainak előmozdításához, sőt azért szépen föl is kérendők, — s ha csak egyáltalában kívá nalmunkat a szerénység mértékében intézzük mindenkihez, kítől föltesszük, hogy járulhat a kisdedház céljaihoz a pap és tanító sem fogja magát visszavonni, hanem készségesen fölajánlani becses szolgálatát; annyival is inkább fektetünk súlyt ezekre, minthogy a felekezeti karakter minden esetre figyelembe veendő egy mozzanat a kisdednevelés terén. Többször (legalább egy vagy két hetenkint) belátogatva a lelkész a kisdedházba imádkoztat, beszél a gyermekekhez annak módja szerint a szülőkről, anyalokról, jó és rossz gyermekek példáról, esőről, hóról, harmatról, égi boltról, csillagokról, napról, Istenről (Jézuskáról) időközönként be nézzen a tanító is a kisdedházba, tanítsa be vagy taníttassa be a gyermekeket az óvónő által időnként egy-egy új magyar dalra, énekre: dallamok dolgában a tanító szükében nem lehet, alkalmazza különösen a népdalokat könnyű, a gyermekek felfogásához mért verses szövegekre, segítse elő a szemléltető oktatást, később, ha a kisdedek tankötelesekké válnak, ugys kezei alá kerülendnek s akkor mily nagy előnnyel lesz majd, ha a gyermekek a beszéd- és értelemgyakorlatokra nézve már előkészített talajt képeznek. Az a panasz a tanítóság részéről, hogy az iskolába első ízben kerülő gyermekek se ülni, se állni, se veszteg maradni, se beszélni, se tisztességet nem tudnak, hanem mindezekre őket tanítani kell s erre sok idő fecsérletetik el, lassanként meg fog szünni, meg kell szünnie; egyáltalában nem mondunk képtelenséget: hogy ha a gyermek még 6 éves korán alul nem tanulja meg 'vallás-erkölcsi alapon a társadalmi tisztességet, később mir nem tanulja meg, vagy legalább nagyon ritkán, és akkor is csak nagy fáradsággal; azért is van oly sok neveletlen gyermek mai világban, kiken, e tekintetben már maga az iskola sem segít.

4. §. Hogy pedig a kisdedóvás és nevelés még a legtávolabb helységekben is bizonyos egyöntetű közös czélra vezető módon vezettessék, — mert csak ugy van értelme, — kivált a menházak óvónőit illetőleg, kiknek nem szükséges, hogy oklevelesek legyenek, azt javasolnók, hogy küldessenek előbb egy két hónapra be oly városok kisdedházaiba, melyekben már rendszeres óvodák és gyermekkertek vannak, mint például Pozsonyban v. Nagyszombatban, hadd tanulják el ezekben a csinosabb

városi nyelvet, bánás módot, ildomot, egy kis módszert és eljárást, ez mind igen könnyen ragad egy éber fölfogásu, jó szívű nőre; tovább terjeszti ő majd a szerzett ismereteket legjobb kedvvel otthon a menházban és tovább fejleszti azt, amire lelkében, szívében indított. Talán találkozik valaki megyénk előkelő nagy urai s hölgyei közül, ki e tekintetben alapot alkot, vagy egyik másik ovónő beoktatásának nem is oly nagy költségeit viselend. Sokan adakoznak a távol világrészek vad, pogány gyermekeire, gondoljanak ezek a mi népünk szegény kis vadocskáira, gondoljanak ezek a mi népünk szegény kis vadocskáira, testi lelki jólétének előmozdítására, mert ha nevelésünk alatt jól sikerülnek, mi élvezendjük majd jó eszelekedeteink áldásait melyek a társadalomra hátrahajlanak, míg ellenkezőleg ha nem gondoskodunk róluk, majdan a társadalom terhére lesznek, ceapásunkká válnak, mely átokképp ugyanis nagyon nehezül már jelen társadalmi viszonyainkra.

5. §. Hátra van még az előbbi 4. §-ban kifejezett iránypontoknak alkalmas társadalmi közegek által való érvényesítése. Érintkezünk főleg és első sorban a községekkel. — Tanácskozzanak azok feletta a községi képviselő estületek, ugyszintén a felekezeti képviselő testületek is, lehet talán együttesen is, egyesült erővel többet bírnak, igyekezzenek a községek úgy az anyagi, mint az erkölcsi igények tekintetében maguk lábára állani, csakis akkor számíthatnak azok részéről, a kik tehetik, segélyére és támogatásra, mert ellenkezőleg nehezen nyerik meg a bizalmat és jóakaratot, és éppen nem nyerik meg akkor, ha a polgari és felekezeti községek részéről azt látják, hogy jótörőn mindent csak külsőgélytől várnak, ez esetben a segély nem ér semmit, mert csak addig állandó fenn az intézmény, a meddig a segély folyik, a melyre biztosan számíthatnak, ez pedig hálátlanság s oktalanság. — Kerjük tehát a községek előjáróit, olvassák föl képviselőtükbön ezen fölvilágosító utasítást, a szolgabíró urak figyelmeztessék, sőt kötelezzék is erre a községeket, valamint arra nézve is, hogy megállapodásaikról szabályszerű jelentéseket tegyenek, költségvetéseket terjeszsenek be a létesítendő kisdédházak egyik vagy másik nemének létesítése költségei és forrásairól, — a szolgabírák előbástyái a községi rendszolgáltatás és helyes közigazgatásnak, előbástyái az idegen ajku járásokban a magyaros szellem terjedésének, lassanok tekintélyük által, de mélyebben bele ne fogjanak az alakulási mozzanatokba, mivel ezt sokoldalú elfogultságuk mellett jogosan kívánni sem lehet. Egyelőre elég, ha a mozgalom keletkezését mindenütt lehetővé teszik és megfigyelik, hogy kivált nemzeti irányban lendüljön.

Helységnevek.

— Statisztiko historiai tanulmány. —

K. Gyárfástól.

— Folytatás. —

De ne legyünk külkalandozók, hanem fejtelessük azon kérdést, hogy igen-igen sok helység mért neveztetett el a fentirt 12 szentről?

Vegyük tehát feleletül először is *Györgyöt*, kiről *szl. jelzővel 57* — jelző nélkül pedig 15, összesen 72, vagyis tárgyunkat illetőleg legtöbb politikai helység lett elkeresztelve.

Ki György vitéz nevét a helységek elkeresztényítésekor tanácsolta vagy éppen parancsolta, ily gondolatokkal lehetett eltelve: György híres vitéz és lovag volt — ily vitéz és harcias a magyar nemzet is. György a férfi vitézségét megszentelte s erénynyé tette azáltal, — hogy legyőzte magában a test kívánságait, le a világ csábjait és az ördög incselkedéseit így mutatva ki, hogy erősebb ki önmagát győzi le, mint ki városokat ostromol — és vesz be. Ily erényre szükség van a magyar nemzetnek is, nehogy mint hajdan a zsidók Egyiptom husos fazekaihoz ő is vissza kívánozzék a pogányság kényelmeihez, ha nem ha rettenete vala oláhnak, németnek, tótnak, száznak, stb: igyekezzék szent György szent erényének megszerzésével önmagán is uralkodni. György vitéz és a magyar nemzet harciasságában közös sz. erényeikben pedig különböző természetéből, úgy hiszem, alaposan következtettek, ha a György nevű helységek sok számát s a magyarság rokonszenvét íranta éppen a fent közölt tulajdonságok és erényekből fejtem ki.

De hogy historiai alapra is álljak: úgy látszik — hogy a magyarok mindjárt megtértükkor sz. György patronusságát tapasztalva, kiválóan kezdették tisztelni — mert pl. szent István nagyobb legendája VI. fejezetében olvassuk, hogy szent István a fellázadt pogány magyarokat „*Szt György vértanu sászlaja alatt hódítja meg.*” — Sz. Gellért életírója is X. fejezetben Csanád által Ohtom (Aktom) felett nyert győzelmet sz. Györgynek tulajdonítja, ki az ütközetbe bocsátkozás iránt csüggedteg Csanád vezér előtt oroszán képeben megjelenvén, biztatja: „*Kelj föl ember mit alszol? Szedd össze seregedet, indulj ellenséged ellen, ki most alszik és meggyőződ.*” Erre hadadéknélkül harczra indulának s megnyerte Csanád a csatát, miért sz. György tiszteletére a visio helyén — (Torontálmegye nagy — őszi mező —) az ugynevezett Monasterium Oroszlánumot emelte áttelepítve abba keresztelő sz. János zárdájából Ohtomnak árván maradt görög barátjait. Ily körülmények úgy hiszem, nem lényegtelen okok valának, hogy György vitéz neve ugy keresztnevek, mint helységekében általánosan megörökített és tisztelt legyen a magyaroknál.

Jegyzet. Szabó Károly szerint a Biharban ma is virágzó Csanádiak ősei 1256-ik évi osztálylevelében a maig is létező falu Oroszlános-on volt Monasterium Oroszlánumról mint osztatlan birtokról tétetik említés. „*Monasterium vero Oroszlánus — mond az oklevél — toti generationi eorum commune esse asseruerunt.*”

Mi *Miklóst* illeti, szintén találóan lett róla 77 helység elnevezve (sz. jelzővel csak 52), — mert nem elég, hogy vitéz legyen a nép, s megáldott fizikai erő és bátorsággal, hanem szükséges szívének birtnia a könyörület a felebaráti szeretet erényét s dicsekednie kell valódi keresztény humanizmussal, nehogy a szív és lélek elvadul — csak vér — fagyver és állati vadság legyen mi örök

nyujtson. Ezekre pedig magasztos példa vala szent Miklós püspök, kinek könyörüllete akkora vala, hogy önmagát megszegényítve: már korosocska három hajadon kelengyéjére szükséges összeget anyjok ablakán dobta be, nehogy tisztaságuk veszélyeztetésével szerezzék meg azt. Ez erényre tehát szükség volt a magyar nemzetnek, mert ha harczolt mint György vitéz és rettenete vala úgy belső mint külső népeknek, de európa existenciája követelte a hűmánsabb bánásmódot, nehogy sajátmagát lehetetlenítse, midőn harcmodorát ellenségei eltanulván, saját fegyverével üzték volna vissza ázsiai volt hazájába. S vajjon a szív és lélek ezen jó tulajdonai nincsenek-e meg szent Miklósban s ezért nem heljesen cselekedett-e igen sok helység politikailag mint egyházilag szent Györgyről nevezvén el magát?

Egyébiránt helyben kell hagynunk azt is — hogy szent Miklós vagy csak Miklós neven nem csak magyar helységek lettek elnevezve, hanem más — különösen az oláhoknál is — kiket mint keresztényeket kaptak bent a magyarok — lehettek már a magyarok megtérte előtt Miklós nevű helységek — mert Miklós az oláhok és általában keleti vallásuak kedvencz szentje — úgy szolván nemzetiségi. Innen van náluk az a sok Nikla, Mikla, Nikola, Nikoljev stb.

Szent Miklósról többek közt eszembe jut Csikszent-Miklós is. Hogy ennek kevés számu oláhságát leszámítva székelyek lakosai, nem tagadom, — de, hogy az itt letelepült és kereszténynyé lett székely község a keletiek naptárából vette e nevet: nagy valószínűséggel merem állítani. Mert, mint Lányi Károly is beszéli, bebizonyított történeti tény, hogy Erdélyben először — még a magyarságnál is — Konstantinápoly vallása vert gyökeret — sőt mint szent Gellért életírója a X. fejezetben mondja: „a Keres folyótól az erdélyi (erdélyi) részekig és Viddinig és Szórényig“ terjedő föld magyarjai is gr. vallásuak voltak, mert ezek „Ohtom nevezetű fejedelme a görögök szertartásai szerint Viddin városában keresztelkedett volt meg.“ Már pedig a gk. vallásuaknál a Nikolaosz, Nicoláj Nikola, stb. nevek nagyon gyakoriak. Továbbá — a csikménasági templom is — nem tekintve régi oltárát, ikonjaival gk. vallásra valva, azt is bizonyítja, — hogy Csikban ősidőkten a gk. vallás bizanci stílusával és tisztelendő szentjeivel is virágzott. Nagy valószínűségű állításom mellett bizonyít az oláhoknak Szépviz s legközelebbi környéken (bár kis mértékben) elterjedtsége is. — Végül Konstantinápoly vallásának Csik szent Miklós táján hajdani virágzását látszik támogatói Borzsova vagy Borsova kis község is, mely muszka vagy szláv nevével egy elenyészett vagy elszékelyesedett szláv helységre következtet, melyből a réven s talán a szomszéd nagyobb község által is viselt patronuson kívül egyéb szávság nem maradt fenn.

Hogy pedig Borzsova, vagy Borzsova valóban szláv szónak látszik lenni, s nem Böngyér vezér fiától Bors-tól származik: bizonyítja azon körülmény, hogy az ily nevű helységek mind Borsá, Orsová s így Borsova*) is és

időkben szlávok által lakott helységek voltak, épen úgy, mint Oroszhegy, Oroszi, Oroszfalu stb helyek, melyek lakosai Szabó Károly szerint nagy valószínűséggel a magyarokkal bejött ruthénok vagy oroszok lehettek. Ugyanezt kis változtatással sok Szent-Miklós nevű helyről lehetne elmondani.

De szóljunk továbbá a magyar nemzet egy másik kedvencz Szentjéről *Szent Márton hitvalló püspökről nevezett helységeket is illetőleg.*

Mint alább ki fog tűnni, nem Márton pápa, hanem igen is hason nevű szent hitvalló püspök nevét viselő igen sok helységünk, — mert nincs ok, sőt még alapos konjekturával sem lehet élni, miért Szent-Márton papáról lettek volna nevezve helysegeink, — míg más oldalról ősi krónikáink hatalmas és döntő okokat tartalmaznak, — mikéért Szent-Márton püspök méltó lett, hogy 89 helység viselje az ő nevét és pedig *szent* jelzővel 50, anélkül pedig 39 — noha, mert csak historiai suppositum állításom: lehet az ellenkezőt is állítani. Azonban ősi krónikáink adatai és Szent Márton püspök és hitvalló patronusságának őstörténetünkben való szereplése általában ellentmond az ellentétes állításnak.

Tudva levő dolog ugyanis, hogy szent István kezdette hatásosabban terjeszteni a kereszténységet hazánkban. „Azonban némely nemesek, kiknek hegye hivalkodás vala szívökben, látván, hogy amit megszoktak, kénytelenek levének elhagyni, a király parancsait ördögi ösztönzésből megvetették s lelkökben kényök-kedvük előbbi szokásaira visszatérvén, ellene fegyvert fogának.“ (Szent István kisebb legendája.) Ekkor István mint Szabó Károly mondja, Esztergomból, melyet a Somogy-ságot birt törzsfőnök Koppány dunántuli hadai fenyegettek, a Duna bal partjára átköltözvén, Esztergom megyében a Garam partján eső nagyszerű bényi sánczok között — melyeket a hagyomány e korból eredtet — gyűjtötte össze hadait, melyeknek vezérei Wasserburgi Wenczelin, továbbá Hont és Pázmán testvérek, Németszigből beköltözött lovagok voltak. „És ezekkel a szent király Isten kegyelmének vezérlete alatt ellenök fegyverre kele, „kiket is — Nagyobb leg. VI. fej. — a dicsőséges kereszt jelének oltalmában, az Isten anyja az örök szűz Mária érdemeinek segélyével, az *Isten kedveltje Márton püspök* és szent György vártanu zászlója alatt vezéreik megöletése után, mindnyájukat csakhamar meghódított.“ „A király aztán (— Kisebb leg. V. fej. —) birtokairól mind földeken, mind folyókban bölcsen intézkedett, nem úgy, mint egykor Saul, ki Amalechet legyőzvé, a tőle nyert zsákmányból az Úr tilalma ellenére a javát magának választotta vala. Mert az egészről maga számára semmit sem tart vala meg, *hanem visszatérítvén szent Márton hitvallónak szentelé, kinek tiszteletére egyházat alapítá.*“ Ez a pannonhalmi szent Márton monostor, melynek építtetését a historikusok állításai szerint még Géza fejedelem kezdette vala meg.

*) még vár (castrum Borzsova) volt Zalán birtokában, de Arpád uralmát lerontatá. Már e név is hatalmas argumentum Borzsova szláv eredetére (Névtelen jegyz. XIV.)

*) Bereg vármegyében is van egy Borzsova falu. Honfoglaláskor

Mily nagy és hatalmas patronusul tartá szent István király Márton püspököt, kitünik egy vadászata alkalmával tartott álmából is, melyben ellenségeivel beszélgetve, így szól a szent király: „miért akartok hiu hadaitokkal a szentegyház zárdájába törni? miért jöttök a nagy pástor nyáját és akleit elpusztítani? Távozzatok, távozzatok! mert Uramtól megvertem a férfit, ki engem védjen és vezessen, t. i. az én *Mártonomat*, ki nem téri, hogy harapsaitokkal az igazak legelőjét marcangoljátok.“ (Kisleg. VII. f.)

Ezek szerint mint szent György vitéz szelleme Csanádot segítő Ohtom (Aktom) legyőzésében, miért tiszteletére Csanád az oroszánosi monostort, István király pedig szent Gellért közbenjárására a marosvári*) székesegyházat építette: úgy szent Márton hitvalló püspök is, mint nemzetünk geniúsa szerepelve: csodásan eszközöl többi szt. társaival Wenczelin, Hont és Pázmán vitézek győzelmét miért méltó, hogy a maig fennálló panonhalmi Szent-Márton-monostoron kívül még 88 helység örökítse emlékét.

De ezeken kívül Márton püspök hitvallót legalább az indigenatus alapján — nevezhetjük magyar szentnek is; mert ő noha csaknem 6 és fél századdal élt előbb Szent István magyar királynál: de azért mint a magyar kereszténységnek patronusa szerepel a pogánysággal szemben, s emellett miként a Bréviarium nov. 11-ről fel-említi ő született Pannonia Sabariájában (Szobathelven). És ez utóbbi körülmény lehet oka, hogy a legtöbb szt. ielzővel bíró Márton-féle helység a dunántuli megyékben Pannoniában van, melynek lakosai úgy látszik a szent patrióta iránt, és idők óta nagy kegyelettel viseltetnek. És általában e pont alatt és a fentebbiekben felhozott történeti események lehetnek okok, hogy általában az egész Magyarországon annyira használt a Márton név úgy helységek, mint keresztneveknél — appendix képen megjegyezve, hogy ha a felhozott magyar őstörténelmi kronikáknak (minkél pedig más hitelesebb adat ninc*) csak félig is van hitelre méltóságuk: nár ily alapon is méltán kereshetők sz. Márton hitvalló püspök miséjét a többi husz között „in Festis propriis patronorum regni Hungariae.“

(Vége köv.)

*) Mostani Csanád, mely Marosvármegye helyett Csanád vitéz nevével nevezteték általa Ohtom felett nyert győzelme folytán. (Szt. Gellért csanádi püspök élete 10 feje.)

TÁRCLA.

Az egyetlen leány.

(Beszély Jává Meláttitól.)

Hemsteede Leo német fordítása után.

Prokupek Sámuel.

VI. Fejzet.

Omlik az eső, amint csak ápril utolsó napjaiban omolhatik; süvölt a szél és a népes járdákon esernyőerdők láthatók. Hallgatagon siet tovább mindenki s aki

mest az utcáú jár, annak bizonyára ügyei vannak s az is a lehető gyorsan siet elvégezni azt.

Senki sem áll most a fényesen kivilágított kirakatok előtt, mindenki csak arra gondol, hogy minél sárzabb lábbal jusson ki a szakadó áldás özönéből.

Szombat este van, — az utcák sokkal élénkebbek, mint máskor. A pékek tele kosaraikkal, varrónók munkáikkal, az újsághordók papírcsomagaikkal törnek előre: senki sem ügyel másra.

Egy esőköpenybe burkolt fiatal leány kis kalappal fején halad gyorsan egyszerű esernyője alatt, nem aggodva a járdai tolongással, de ügyesen kikerülve minden kellemtelen érintkezést, míg nem sokára egy mellékk utcába tér, hol a zajtalan téren kinyugodja magát.

Egy előkelő ház előtt megáll, csöngtet s kirázza esernyőjét, míg az ajtó nyílik s azután könnyű léptekkel a fényesen kivilágított lépcsőkön felhaladt.

— „Asszonyom nem gondolta, hogy eljön“ — mondá az nitőt nyitó leány, mialatt szorgosan megvizsgálta a belépőnek lábait, ha nem mocskolják-e be a most kifényesített folyót.

— „Oh engem az idő nem akadályoz“ — válaszolá az érkezett — „hiszen a télen többször bebizonyítottam.“

Mintán még egy rakoncátlan fűtőcskét, mely homlokára hullott, elkímítot és ruháit rendbeszedte, belépett a szobába, melynek aítáját a cseléd kinyitá.

Elegánsan butorozott szoba; a nyitott kandallóban barátságos tűz ég, — a zongorán két égő gyertya terjeszt világot.

Néhány percz elteltével, mialatt a kandallónál kissé fölmelegedett a tanítónő, egy kis leányka lépett be, barátságosan üdvözölve a tanítónőt s aztán kezdetét vette a tanóra.

A kis leány türelmetlenül pillantgatva a márvány ingaórára, gyakori hibákat követett el, mi a tanítónő homlokára ráncokat vont s látni lehetett, hogy csak erőszakkal tartja vissza fölindulását.

— „Mama azt izente, hogy várjon egy kissé, beszélni akar önnel“ — szolt végre a lányka.

— „Jól van Ritty.“

— „Nem telt még el az óra?“

— „Még tíz percz van.“

— „Milyen hosszú az óra!“

— „Valóban? én nagyon szeretnék órákig játszani de erre csak vasárnaponkiut van alkalmam.“

— „Hát az hogy lehet?“

— „Jer Ritty! csak bátorság, minden kezdet nehéz, később könnyebb lesz.“

Ép midőn az óramutató a tanóra elteltét jelzé egy, hölgy lépett be. A fiatal tanítónő felemelkedett üdvözlendő a belépőt.

— „Milyen csunya idő van!“ — szolt a hölgy.

— „Valóban csunya, nagyságos asszony! olyan nagyon esik.“

— „I en kellemtelen önre nézve minden este szélben és esőben tanítványait felkeresni!“

— „De nem sokára beköszönt már a nyár.“

— „Igen, de azért még sok esznya időnk lehet. Azonkívül véleményem szerint fiatal lányoknak szürkület után nem szabadna járkalni.“

— „Kegyed igen kegyes asszonyom! — különbben Ritty óráját ráskorra is tehetnök.“

— „Minden csak idővesztegetés! a gyermeknek semmi kedve sincs a zenéhez, és nem is tesz semmi haladást.“

— „Gondolja nagyságod? nekem úgy tetszik. . . .“

— „Tegnap itt volt nagybátyja, ki nagy zeneművész ki többet ért a dologhoz, mint én és férjem, kérte Rittyt hogy játszek, azonban ő igen keveset tudott.“

— „Nem az én hibám van Mutelen asszony! eleget iparkodtam. . . .“

— „Jól tudom, semmi kedve sincs ahoz, s csudálnom kell önnek türelmet. Ime idő és pénz mind kárba veszett. — Ugy véném, hogy hadjuk abba.“

— „A hogy kívánja Nagyságod.“

— „Ma april utolsó napja, — így tehát számolha tunk is, ha önnek úgy tetszik.“

— „Sajnos, hogy egy pár nappal nem értesített előbb Nagyságod — akkor nem kellett volna felmondanom egy-nás családnal, mint azt tettem.“

— „Sajnálom, hogy így történt. Talán elhozta a számlát?“

— „Nem hoztam el, de tudom mennyire megy — hét óráig volt.“

— „Nem téved a kisasszony? Nem volt csak 6 óra?“

— „Nem — bizonyosan nem!“

— „Egyszer Ritty nem volt hon, nemde?“

— „Ha nagyságod nem számítja azon óráit, melyre eredménytelenül ide tartadtam s saját hibámon kívül nem adhattam oktatást — legyen.“

— „Osszuk meg kisasszony! megtette az utat, de nem adott leckét. Lehat legyen 6 ós fél óra.“

— „Nem asszonyom! félórát nem szoktam adni.“

— „De kisasszony! ön is elismerheti, hogy én a valódi lecke órákat számíthatom föl.“

— „Asszonyom! az ön elhatározására bizom magamat.“

— „Akkor fogadja el ajánlatomat!“

— „Nem nagysám! azt nem fogadhatom el.“

— „Ez elhatározása?“

— „Csak elvem szerint cselekszem, félórákért nem fogadok el pénzt.“

— „Csak a valódi órákat fogom kifizetni.“

— „A hogy tetszik.“

— „Ugy látom kisasszony! hogy számításommal nincs megelégedve, tehát megadom a mit követel.“

— „Nagysád! nem kívánom, hogy jó lelküsből többet adjon, mint a mennyit ítélete szerint érdemlik. Fizessen ki hat órát ha úgy tetszik, és ne várokozasson, mert nincs időm, különben szót sem érdemel egy forint.“

— „Nekem sincs időm, nem is a pénzért tettem.“

— „Tessék kisasszony, a pénz.“

A fiatal tanítónő könnyedén meghajtá magát, ki

ment a szobából, felnyitotta esernyőjét, felvette kalapját, s örökre elbagyá a háza.

Gyorsabban haladt mint egy óra előtt hidan, utczán keresztül, mignem egy szűk utczában egy boltba tért be, itt futólag üdvözölvén az áruasztal mellett álló nőt, az emeletre vezető lépcsőkön felment. Minden kicsiny, szűk és homályos volt a házban, egy lámpa égött a falványon, ezt kezébe vevén egy kised szobába nyitott, mely lakásaul szolgált.

A szoba egy oroszfal által két részre volt osztva; az egyik szegletben kis kályha állott, hol szükség esetén főzni is lehetett; néhány egyszerű szék, elkopott szőnyeg és egy kis pamlag egészíték ki a butorzatot, de a kőolaj lámpa világánál egy tárgyat lehetett felismerni, mely a többi butorzattal semmikép sem hangzott össze.

Művésziösen aranyozott keretben a zongora felett egy kép függött, mely gyönyörű fiatal nőt ábrázolt: a szöke fő egy kissé oldalvást hajlott, ölében gyönyörű virágok pompázták. Ha az asztal mellett álló leányt a képpel összehasonlítjuk, első tekintetre szembeötlő a hasonlatosság, csak az arckinyomat különbözött; vidámság tükrözött a kép szeméből, de egyszersmind csendes odaadás, míg a leány szemei csupa tüztől ragyogtak. Haja is sötét barna volt és ajkai fölött határozottságra mutató vonás honolt.

Egyszóval: a fiatal zongora tanítónéek szépsége nem volt oly lebilincselő, mint az arcképe, de azért vonzóan kellemes.

„Kialudt a tűz,“ — szólott egy pillantást vetve a kandaló nyillására — „szerencsére burgonya még nagybőségben van. Balga volnék, ha az elveszett óra miatt bánkódnám bizonyára mást találok helyette, ha pedig nem, akkor nem szükség a papának szombaton mindig későn haza jöni.“

A mellék szobába lépett s nem sokára vissza térve sötét kötényében a szükségeseket hozta a tűzfelélesztésére. Ezután a pattogni kezdő tüzre edényt tett egy kis darab vajjal, melybe aztán burgonyát aprította; azután fölterített, sőt még egy pár tojás is előkerült.

— „Ugy na! hisz ez pompás vacsora szombaton, most gyorsan rendezem a holnapra valót.“

Es gyorsan munkálkodott, majd dalolva, majd magában fecsegve, míg nem a lépcsőkről közeledő léptek hangzótak s az ajtó kinyílt.

— „Végre itt vagy, — oly régen vártalak! — kiálltott vidáman karjait a belépő nyaka köré fűzven. „Épen jókor jössz, a burgonya készen van, kitálalom s a tojásokat is leszűrő.“

— „Jó estvé Margó! édes gyermekem, tán nem voltál künn e csunya időben?“

— „Dehogyan nem, de te azért nem haragszol, utközben még egy néhány tojásra is akadtam.“

Az atya még szép férfiú, haja korán megsürkült, de azért sűrű és fűrtös volt, és ámbár néhány mély redő vonult el homlokán, azért arckinyomata kellemes volt.

— „Éhes vagyok gyermekem!“

— „Én is papa! 12-től óta mit sem ettünk. Jer ved felsődet! Ugy látszik köpenyed époly átázott, mint az enyém.“

„Jer csak!”

Az atya és lány rövid imát mondtak.

— „Jól esik a sok esőben való futkosás után a burgonya. Én inkább szeretném, ha fagy volna, jobb is az ilyen nedves hideg időnél. Itt jó meleg van.”

— „Igen a kandalló pompásan melegít.”

— „Éhség a legjobb szakács” — szól az atya levevén az egyik tojás hegyét — „Jer gyermekem a másik a tied!”

— „Köszönöm papa, mindakettőt nyugodtan elköltheted; nem szeretem a lány tojást.”

— „Valóban?”

— „Nem tudtad még?”

— „Régebben szeretted?”

— „Nem emlékszem, hogy valaha kedveltem volna. Még egy burgonyát! Az utolsó szombat ez, melyen így későn vacsorálunk.”

— „Hogyan?”

— „Nem adok több órát van Mutelennél, azért máskor hamarabb elkészíthetem a vacsorát.”

— „És miért? Felmondottak?”

— „Természetesen! Én nem igen mondanék fel senki nek! Mutelen asszony sajnálkozik rajtam, hogy az esőben járnom kell s aztán Rytlinek sincs nagy hajlama a zongorához s nagybátyja azt tapasztalta, hogy semmi haladást sem tett; mind meg anyi ok, hogy ne piszkítsam be többé szobájakat.”

— „Ryttyi, ez a rest leánya, kiről gyakran panasz kódtál?”

— „Eltalálta.”

— „Akkor örvendhetsz még, hogy nyakadról le-rázhattad.”

— „Oh, atyám gondold meg, hogy újból egy pár frrtal kevesebb bevételünk van.”

— „Ne aggódjál fölötte nagyon!”

— „Igen, de a jövőre is kell gondolnunk.”

— „Halgass arról kérlek, elég nyomor ért a multban, legyünk megelégedettek, ha a jelen pillanatban tojást ehetünk lámpa és tűz mellett!”

— „A jelen pillanat kellemes, de a jövő?”

— „Hogy vélekedel arról.”

— „Kellemes az élet, melyet most folytatunk, nemde papa? de dolgoznunk kell, és pedig keményen s ez nem mindig kellemes!”

— „Bizonyára! Nem kis feladat egy zene tanodát vezetni és egy pár tuczat naplopó csinajait eltűrni, különösen reám nézve, ki nem voltam úgy nevelve.”

— „Igen papa! te nem arra születél, tetőtől talpig nemes ember vagy.”

— „Ezt mondta atyám is mindig! Frigyes tetőtől talpig báró.”

— „Az valóban úgy van” — erősíté leánya, csodálkozva és elégedetten nézván nemes magatartásu atyjára.

— „No ne bámulj rajtam,” felelt ez nevetve — még hiuvá teszesz. Nem beszélék csunya ábrázatomról

hanem szokásaim, gondolkozás-és érzésmódoraimról. Ime itt van keresményem, hiányzik belőle egy tallér, egy szegény embernek adtam, ki azi nént megszólitott, segélyért könyörgött, gyermeke betegen fekszik, reje meghalt a mult héten. Azt véltem nálamnál szerencsétlenebb ninesen a világon s ime ellenkezőt tapasztaltam.”

— „Tsmét a báró, ki azt tette. Minden esetre nálunk is el kelt volna az a tallér, de a mit a szegénynek adtunk, Istennek kölcsönöztük. Szeretném ha annyi órát szerethetnék magamnak, hogy ne kellene amaz iskolába menned.”

— „Nem! Margó! nem kívánom, hogy magadat annyira megerőlted, tüdődet kifáraszd, fejedet elszédítsd, szellemed leigázzad.”

— „Oh papa! ne véd azt! nem vagyok elég erős, egész séges és 22 éves? Te nem szeretsz órákat adni de én igen. Nem is esoda mert egészen másra születél.”

— „És te nem? Gondoltam-e valaha, hogy Doraburg bárónő kénytelen lesz magánháznakál órákat adni? Gyáníthatad volna-e, szolt zsemeit az arczképré függesztve, hogy esz lesz sorsa gyermekednek? Oh! a gondolat, hogy én szerzetem e sorsot neked ez legfájdalmasabb, fájdalommasabb ezt elviselni, mint gyermekek pajkosságát és zülök zúgolódásait. Mindeat én akartam, mindeat . . . sőt őt is. . . .”

— „Oh papa! ne beszélj így” és karjával átölelte atyját, midőn ez könnyezve arczát tenyerébe rejté. — „Te csak vállalkoztál, ezen vállalatok ép úgy megkétszerezheték volna vagyonedat, mint a hogy elvesztetted. Nemde?”

— „Igen, de később!”

— „No aztán talán te voltál oka annak, hogy nagyatyám újból megházasodott és hogy gyermekei születtek s így halála után csak kisedet vagyont örököltünk. És az is a te hibád volt, hogy az a bank megbukott? Eléggé megvontad magadat, hogy jól neveltesd és a belga követ-séghez illő módon öltözködjél. És nem te tanácsoltad-e amaz utolsó csapásnál hogy kezünkkel keressük kényerünket és teketségeinket értékesítsük? Vajjon maga édes anyám nem lenne e megelégedve eljárásunkkal?”

— „Ó szegény Czillám! mit is tehetne mást — miat sirni és vigaszt rémélteni? a legjobb időben hagyott itt minket. Oh bárha mi is követtük volna!”

— „Ne légy oly melancholicus, Atyácska! Ne kívánj a halált, úgy is elég hosszú az örökkévalóság. Nézd valami jobb is van nálam a bunál!” — így szólva két szép almat tett atyja elé.

— „Egyél te is belőle!”

— „Igen, egy kis darabot.”

— „Nagyon jók, honnan kaptad?”

— „Bern Ann ajándékozta.”

— „Nagyon szép. A villában bőségben termelt ilyen almánk.”

— „Egy ilyen pompás alma mégis jobb a halálnál? Nemde Papa?”

— „Gyakran oly nagy teher az élet nekem!”

— „És gyakran nem?”
 — „Igen, midőn a könnyebb oldalról veszem, azonban midőn így fecsegünk a multa gondolok és . . .”
 — „Épen azt akartam kérdeni, miből fogunk élni, ha a zene iskolával felhagyunk?”
 — „Az idővel tanács is jöni fog. Még egy szöveget, Margó!”
 — „Igen papa, jöhet gyorsan, rosszul esik arról gondolkozni, de szükséges!”
 — „De egymástól elválni sohasem.”
 — „Oh azt soha, — ne beszélj arról s ne szomoríts idő előtt!”
 — „De hátha azáltal jobb életet remélhetnének a nélkül, hogy a foglalatosság nehezedezre lenne?”
 — „Arra ne gondolj, én nem akarom hogy oly állást foglalj el.”
 — „Ne gondoljunk hát arra többé, hagyjunk mindent a jó Istenre, ki legjobban tudja, mi szolgál javunkra!”
 — „Igy legjobb, kedves leányom! és ne tord fejecskédet. Milyen komoly vagy, anyád soha sem volt olyan.”
 — „Szegény boldog jó anyám! Szólj atyám! nem volna lehetséges kiengesztelődni? . . .”
 — „Albert batyaddal? Ne beszélj arról, kedves gyermekem. Tudod, hogy az rosszul esik nekem. Egymást éveket óta nem láttuk s nem beszéltünk. Szíve egészen elidegenedett tőlem, sőt még folytonosan gyűlöli.”
 — „Hogyan lehetséges?” — kérde olyan pillantással melyből a szeretet egész világa sugárzott.
 — „Igen ő gyűlöli engem, ez a legalkalmasabb jelző és pedig azért, mert anyád engem szeretett, talán meltan is vet meg. Ha valamit vétettem ellene, keményen meg is bűnhődtem érte, kedves nőm halála által. S milyen bizonyítékát adá akkor is részvétének? — Egy névjegyet küldött nekem, fivérének. Ezt nem telettem el, — különben örömet kibékülnek vele, — de ha az első lépéseket én tenném, azt vélné, hogy pénze miatt teszem.”
 — „Tehát ne gondoljunk arra papa! menjünk inkább nyugalomra.” —

— Folyt. köv. —

Irodalom.

— Előfizetésre való föl hívás. Majdnem minden nap érkeztek alulirothoz megrendelések az általa kiadott „*Törvénytár*” és „*Lelkészi Irattár*” ra. Az említett művek azonban már hosszabb idő óta teljesen elfogytak, úgy hogy az igen tisztelt közönség megrendeléseit nem teljesíthetem. Ennek következtében több ízben és sürgetőleg fejezték ki számosan azon óhajukat, vajha minél előbb bőcsátánám közre nevezett műveimet új kiadásban. Ezen közóhajnak eleget teendő, ezeanel van szerencsém emittett műveim új kiadására előhízetést hirdetni. Meg fognak jelenni 1884 május havában. 1. Fgyházi ügyekre vonatkozó magyar országos törvények, királyi

és kormányrendeletek tára 1741—1883. Ara 2 frt 50 kr Megrendelhető 12 intentio elvállalása által is. Megjelenik második kiadásban következő tartalommal: 1. fejezet. A vallásfelekezetekről. 2. fejezet. Az egyházi személyek- és dolgokról. 3. fejezet. Az egyháziak védki telezettségéről. 4. fejezet. A lelkészi jövedelmek. 5. fejezet. Az egyházi személyek adózásáról. 6. fejezet. A házasságról és egyházi törvénykezéséről. 7. fejezet. A katonák és honvédek házasságáról. 8. fejezet. A kegyuraságról. 9. fejezet. Az anyakönyvekről. 10. fejezet. A felekezeti népnevelésről. 11. fejezet. A kegyes alapítványok. 12. fejezet. A szerzetesek. 13. fejezet. A zsinati vizsgálat. 14. fejezet. A börtönök lelkészi ellátásáról. 15. fejezet. A végrendeletekről. 16. fejezet. A temetőket és halálesetekről. 17. fejezet. Bélyeg- és illetékszabály. 18. fejezet. A katonai lelkészet. 19. fejezet. A katonák viszonyáról a világi lelkészek iránt. 20. fejezet. A görög szertartású katolikusok. 21. fejezet. A görög katekiz. 22. fejezet. Az izraeliták. 23. fejezet. A nazareusok. 24. fejezet. Egyveleg. A végén két tárgymutató foglaltatik: 1) szak- és időszerinti 2) betűszerinti.

2) Lelkészi Irattár. Az egyházi irály elméleti kézikönyve. Ara 2 frt. Megrendelhető 15 intentio elvállalása által is. Megjelenik harmadik kiadásban következő tartalommal: Bevezetés. Első rész. 1. fejezet: A beadványok különféle fajai. 2. fejezet: Az okiratok különféle fajai. 3. fejezet: Anyakönyvek és kivonatok. 4. fejezet: Jegyzékek, naplók, számadások. 5. fejezet: Bélyegkötelezettség és bélyegmentesség. — Második rész. A hivatalos iratok tárgya. 1. fejezet. Egyházzrendeli ügyek. 2. fejezet. Javadalmi ügyek. 3. fejezet. Házasági ügyek. 4. fejezet. Egyházvagyoni ügyek. 5. fejezet. Felekezeti ügyek. 6. fejezet. Adóügyek. Jj-Pécs (Torontálmegye) 1883. január 15. Tokodi Ödön, plebános és a „Havi Közlöny” szerkesztője.

A napi események köréből.

— B. Jósika Lajosné halála alkalmával az erd. r. kath. status igazgatótanácsa a következő részvétiratot intézte az elhunyt férjéhez, b. Jósika Lajos valóságos belső titkos tanácsoshoz: „A leújtó csapás, mely nmlgod magas személyét s nagy tekintélyű főuri családját gyöngéden szeretett kedves és jótékony lelkű nejének szül. Bethleni Bethlen Adéle csillagkeresztes hölgynek 1884. évi jan. 25-án az Urban történt elhunytá folytán oly érzékenyen megrendítette, az erd. rom. kath status igazgatótanácsa minden egyes tagjának szívében is a legmélyebben érzett gyászérzetét keltette. Midőn a kipótolhatlan nagy veszteség felett ezen legmélyebb részvétérzetünket az igazgatótanács nevében jelen soraink által is tolmácsolni sietünk, — az isteni hit boldogító erejéből merített forró ohajtással kérjük az egek Urát, hogy a bánatos érzet föllegét, mely most nmlgod jó lelkére borult, erősítő szent kegyelmének sugárzó fényével eloszlatni, s a fájó sebeket menynyei vizsgatálásának balszámával enyhíteni kegyeskedjék.”

Kiadja: Az erdélyi r. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA. FÁBIAN SANDOR. GIDÓFALVY GERGELY. STRAUBERT ÖDÖN.